

Спеціальна А.О., Олійник А.В.
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький

ВПЛИВ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ РИЗИКОМ НА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВ

Актуальність дослідження. Кредитний ризик банку – це ймовірність збитків у зв'язку з не поверненням або несвоєчасним погашенням виданих кредитів і несплатою відсотків за ними. Тому з метою зменшення кредитних ризиків, банки останнім часом, ретельно відбирають позичальників і здійснюють постійний моніторинг їх кредитоспроможності. Згідно з вимогами Базельського комітету банки вибирають власні методи оцінки та управління кредитними ризиками.

У сучасних умовах політичної та економічної нестабільності значні проблеми в діяльності банків обумовлюють необхідність забезпечення фінансової стабільності банків і банківської системи в цілому. Кредитні операції є базовою основою фінансової стабільності банків, адже від їх ефективності залежить прибутковість, ліквідність і платоспроможність банків.

Сучасна ситуація управління кредитним ризиком банків характеризується застосуванням окремих методів його мінімізації, але велика питома вага непрацюючих кредитів (NPL) у загальному обсязі доводить недооцінку деяких чинників на практиці, що і призвело до формування численних фінансових проблем, які і досі мають значний вплив на банківську систему України.

Очевидно, що високоризикова кредитна політика у попередній період стали підґрунтям поглиблення негативного впливу кризового стану банків і значною мірою погіршили фінансові результати їх функціонування. Тому дослідження впливу системи управління кредитним ризиком на забезпечення

фінансової стабільності банків в умовах мінливого економічного середовища є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий вклад у дослідження ринку банківських металів зробили вітчизняні науковці, серед яких: Р. Герасименко, О. В. Дзюблюк, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова, Л. О. Примостка, та інші. У їх працях управління кредитним ризиком розглядається, як специфічний вид діяльності, що складається з послідовності певних етапів. Проте, питання впливу управління кредитним ризиком на стабільність банків, у сучасних умовах, потребують більшої уваги наукової спільноти та вітчизняних практиків з банківської справи.

Метою статті є дослідження впливу системи управління кредитним ризиком банківських установ на фінансову стабільність банків.

Виклад основного матеріалу. Запорукою забезпечення фінансової стабільності банків є необхідність ефективного управління кредитним ризиком, який постійно супроводжує банківську діяльність. Питанням теорії і практики управління кредитними ризиками в банках приділяють підвищену увагу, зокрема дані дослідження спрямовані на пошук ефективних методів аналізу, оцінки, моніторингу, контролю кредитних ризиків та створенню ефективних систем управління ними.

Серед основних причин необхідності формування комплексних систем управління кредитним ризиком банку варто відзначити, на нашу думку, наступні:

- зростання регулятивних вимог, зокрема спрямування на виконання положень Базельського комітету посилює регулятивний тиск на ризик-менеджмент банку;

- глобалізація кредитного ризику, мінливість та диверсифікація фінансових ринків, збільшення конкуренції;

- стратегічне партнерство та необхідність формування позитивного інвестиційного іміджу (потенційні інвестори і партнери, оцінюючи фінансову стійкість банку, вивчають і систему управління кредитним ризиком, тобто

банки, які зацікавлені в інвестиціях та розвитку міжнародного співробітництва, просто зобов'язані вирішувати питання щодо побудови системи управління кредитним ризиком);

- поліпшення зовнішнього рейтингу загалом та кредитного зокрема, що сприяє зниженню вартості залучених коштів та зростанню ринкової капіталізації;

- зниження фінансових втрат, стабільне зростання прибутковості (ROE, чистої процентної маржі) та, як результат рух шляхом раціонального зростання і забезпечення фінансової стабільності, тобто, з метою підтримки вдалого співвідношення «дохідність – кредитний ризик» банк має забезпечувати контроль та підтримку кредитного ризику на визначеному рівні.

Очевидно, що від виваженої кредитної діяльності банку значною мірою залежать показник дохідності, прибуткової та ліквідності банківської установи а також економічні коефіцієнти та нормативи НБУ, які покликані забезпечити фінансову стабільність банку на грошовому ринку.

Як відомо прибутковість банку оцінюється показниками ROE – прибутковість капіталу та ROA – прибутковість активів, а показником ризику банку слугує мультиплікатор капіталу. Показник мультиплікатора капіталу (МК) – це відношення середніх активів до власного капіталу банку, що вищим є значення мультиплікатора капіталу, то вищим буде й ризик.

Якщо ефективність роботи знижується, то для забезпечення бажаного рівня прибутковості капіталу банку необхідно погодитись на вищий ризик – збільшити відношення активів до капіталу. Тому навіть банк із невисоким показником прибутковості активів може досягти відносно високого рівня прибутковості капіталу за рахунок максимально можливого використання боргових зобов'язань.

Оцінка ефективності кредитної діяльності банку визначається дохідністю кредитного портфеля та прийнятим банком кредитним ризиком, рівень якого суттєво може збільшитись у періоди економічних криз. Його недооцінка призводить до зростання проблемної заборгованості, переоцінка знижує

прибутковість за рахунок надмірного резервування. Тому в сучасних умовах важливе практичне значення має ефективна організація управління непрацюючими кредитами банків.

Процес управління кредитним ризиком здійснюється в кілька етапів (залежно від величини банку, його організаційної структури, спеціалізації), а саме: ідентифікація кредитного ризику, оцінка ризику; якісна оцінка ризику (оцінка кредитоспроможності позичальника); ймовірнісна (ймовірність дефолту) оцінка ризику; кількісна (VaR-аналіз кредитного портфеля) оцінка ризику; вплив на ризик через утримання власними силами або за допомогою передачі ризику третій особі; моніторинг ризиків [1].

Важлива роль під час оцінки рівня кредитного ризику банку належить нормативам кредитного ризику, які його оцінюють та мають на меті не допустити надмірну концентрацію кредитного ризику в банках. Економічні нормативи діяльності банків, які доводить НБУ, є основою системи лімітів, що встановлюються для обмеження та мінімізації кредитного ризику банку. За офіційними даними, протягом 2010–2017 років простежується дотримання банками України всіх нормативів кредитного ризику [2].

Розрізняють інструменти для запобігання виникненню кредитних ризиків та інструменти управління наслідками настання кредитних ризиків. Останні можуть бути активними (застосовуються для обмеження втрат) і пасивними (пов'язані зі страхуванням збитків). Інструменти управління кредитними ризиками показано в таблиці 1.

Таблиця 1.

Інструменти управління кредитними ризиками (складено за [3, 4])

Активні інструменти	Пасивні інструменти
Обмеження ризиків	Утворення резервів ліквідності
Диверсифікація	Утворення резервів власного капіталу
Управління проблемними кредитами	Контроль якості кредитного портфеля

Слід зазначити, що стратегія управління ризиками в банках повинна ґрунтуватися на інтегрованій структурі, що складається з обов'язків і функцій, які спускаються від рівня Правління вниз, на операційні рівні, охоплюючи всі

аспекти ризику, особливо ринковий, кредитний і ризик ліквідності, операційний, юридичний, ризики, пов'язані з репутацією банку і з персоналом. Дана структура включає в себе власне Правління (кінцевий відповідальний орган), комітети, відділ управління ризиками, а також різні відділи підтримки та контролю. Усі вони мають чітко визначені обов'язки і порядок звітності.

Кредитний ризик визначається ймовірністю того, що позичальник не зможе або не захоче виконати свої зобов'язання відповідно до кредитної угоди. Управління кредитним ризиком банку здійснюється на двох рівнях залежно від причин його виникнення: на рівні кожної окремої позики і на рівні кредитного портфеля у цілому.

Питання банківського менеджменту загалом та фінансового зокрема завжди були предметом розгляду серед широкого кола науковців, зважаючи на значимість управлінського аспекту в діяльності банків. Зокрема, менеджмент банку має забезпечувати створення і належне функціонування відповідних організаційних підрозділів (Комітету з управління активами та пасивами, Казначейства банку), компетенцією яких є професійне управління активами й пасивами банку, його ліквідністю і прибутковістю [5].

Дані організаційні підрозділи банку мають орієнтуватися на поліпшення ряду показників, зокрема кількісних (екстенсивних) – нарощування обсягу банківських продуктів та послуг, зростання власного капіталу банку, збільшення розмірів кредитного, інвестиційного та портфеля цінних паперів, збільшення резервів та прибутку; якісних (інтенсивних) – ефективність використання власного капіталу, якість активів і пасивів, забезпечення достатнього рівня ліквідності та прибутковості [5].

Рівень чутливості банку до ризиків і якість управління ними. Здатність банку регулювати ризики, його можливості нівелювати негативний вплив факторів, що породжують ризики, відображають зміст даної характеристики фінансової стійкості. Банк має забезпечити формування ефективно діючої системи управління ризиками та виконання послідовності всіх етапів процесу управління ризиками.

Методи управління кредитним ризиком поділяються на дві групи: методи управління кредитним ризиком на рівні окремої позики; методи управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфеля банків (диверсифікація, лімітування, створення резервів) [6].

Зростання прибутку сприяє поповненню резервних фондів з метою покриття збитків від проведення кредитних операцій, позитивно позначається на можливості підвищувати рівень дивідендних виплат акціонерам. Окрім того, у випадку підвищення прибутковості зростає курс акцій банку, він має здатність до здійснення додаткової емісії цінних паперів, що дає змогу поповнювати капітал, тим самим підвищуючи рівень його достатності й у кінцевому підсумку позитивно відображається на стійкості фінансового стану банку. Також варто додати, що прагнення банку до надприбутків призводить до зростання рівня ризикованості, та, відповідно, негативно впливатиме на фінансову стійкість [5].

Висновки. Отже, управління кредитними ризиками є необхідною умовою ефективного функціонування банків. Максимізація прибутку, при здійсненні банківських операцій можливо саме при мінімізації втрат від кредитних ризиків. Для ефективного управління кредитними ризиками необхідно в першу чергу вибрати оптимальну стратегію роботи банку, оптимізувати систему моніторингу ризиків і виробити ефективний механізм захисту банку від ризиків.

Головними підрозділами, які мають відповідати за забезпечення фінансової стійкості банку, є Комітет управління активами та пасивами і казначейство банку. Для оптимізації роботи даних підрозділів повинна передбачати вдосконалення організаційних аспектів із метою забезпечення максимальної чіткості виконуваних повноважень, а також методів високоякісного управління ліквідністю, прибутковістю, платоспроможністю, активами й пасивами банку.

Серед ризиків, що впливають на основні характеристики фінансової стійкості банків, головну увагу приділено кредитному ризику, котрий є

найвагомим для вітчизняних банків, і надмірність якого призводить до погіршення якості банківських активів, зниження рівня прибутковості, зменшення ринкової вартості банку, тим самим негативно позначається на його фінансовій стабільності.

Ефективність організації кредитного процесу в найближчій перспективі буде одним із головних чинників, які визначатимуть платоспроможність вітчизняних банків. Саме тому чіткість кредитної політики та кредитних процедур, задокументованих у корпоративних нормативних актах, сприятиме зниженню ризиків кредитної діяльності, забезпеченню фінансової стабільності та підвищенню платоспроможності банків.

Література

1. Герасименко Р. Проблемні позики та прогнозування їх частки в кредитному портфелі банку / Р. Герасименко, М. Дегтярьова // Вісник національного банку України. – 2012. – № 4. – С. 40–46.

2. Статистика. Основні показники діяльності банків України. Офіційний сайт НБУ. – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798

3. Міщенко В. І. Стратегічні підходи до управління ризиками функціонування нежиттєздатних банків і обслуговування проблемних активів / В. І. Міщенко, С. В. Міщенко // Вісник київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2014. – № 10(163). – С. 40–45.

4. Науменкова С. В. Розвиток кредитування в посткризових умовах / С. В. Науменкова, В. І. Міщенко // Банківська справа. – 2013. – № 1. – С. 3–19.

5. Олійник А. В. Управління фінансовою стійкістю банків / А. В. Олійник, Г. С. Сущук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 5. – Т. 4. – С. 159-163.

6. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку : [навч. посіб.] / Л. О. Примостка. – К. : КНЕУ, 2004. – 468 с.